

Aureliu MANEA

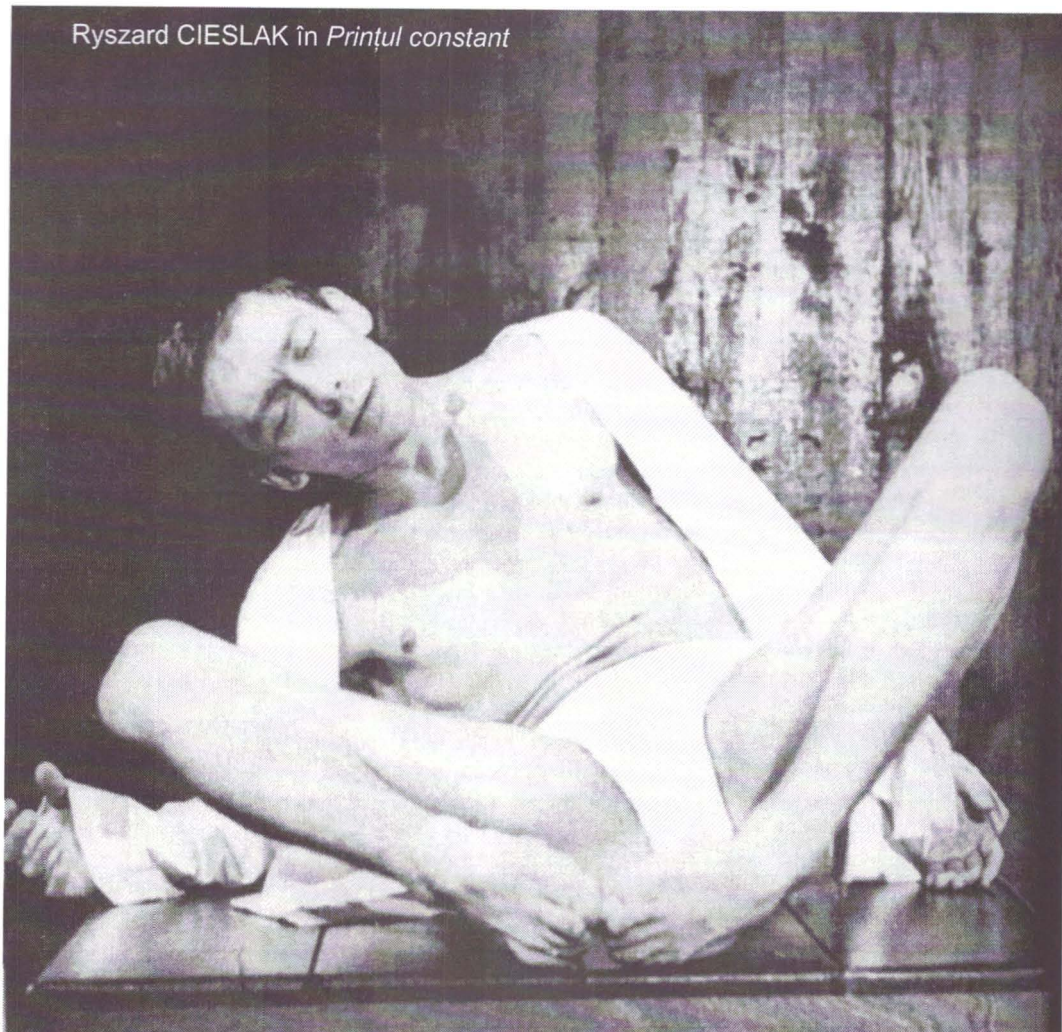
Grotowski

Am văzut un spectacol care m-a înfiorat: *Prințul constant*. Era făcut în așa fel încât tulburarea psihică să se creeze de la prima apariție a actorilor. Actorii intrau într-un țarc îngust și rotund cântând, strigând, agitându-se. Erăi prins într-un vârtej aproape psihopatic. Erăi martorul unui vis coșmaresc. Trupurile actorilor se înlănțuiau și se despărțeau într-un ritm sufocant care treptat te făcea să crezi că imaginile conțin puteri copleșitoare. Rostirea era muzicală. Fanatismul se desfășura în modalități estetice abundente. Bogăția imaginației se transforma într-o emoție ce parcă începea să-ți pătrundă în cele mai intime fiorduri ale sufletului. Nimic din spectacol nu era de prisos. Nimic nu devenea rutină. Tot timpul te aflai în miezul actului teatral, ardeau flăcările talentului pretutindeni în sala de spectacol. Am fost atât de uimit, încât mulți ani am meditat la acest fel de artă teatrală. Și astăzi, după zece ani, păstrez vie imaginea spectacolului. **Jerzy Grotowski** este un artist singular. Felul său de a face teatru descinde din adâncimi întunecate. Cred că arta sa plină de iluminări ale nopților ține de *romantism*. Visele sale sunt obscure, conțin multe pasaje ce pot fi supuse psihanalizei.

O interpretare totală a artei sale este imposibilă. Acel spectacol era o rebeliune împotriva simțului comun. Erăi supus unui șoc ce voia să-ți trezească spaime ancestrale. Care dintre noi nu e sensibil la tortură? Eroul principal suferea aproape fizic. Ritualul era în așa fel construit, încât erăi violentat tot timpul. Te simțeai prea comod instalat în fotoliul tău de spectator. Devenea martorul secretelor ascunse zilei. Ceva morbid se infiltra deasupra actelor. Omul devenea când urât, când frumos. Țipetele, șoaptele, cântecele, implorau milă. Era necesară apariția Dreptății. Însă nimeni nu se urnea din loc. Ritualul continua. Te aflai în imposibilitatea de a acționa. Exact ca într-un vis unde nu poți face nimic. Iar la sfârșit, epuizat, respirând chinuit, *Prințul constant* rămânea întins pe podeaua scenei, a țarcului, iar tu spectator plecai rușinat în suflet de neputința ta.

Mă gândesc la un vers memorabil: „*poezia în fața realului e o bucățică de zahăr aruncată în cușca tigrlui*”. În țarcul imaginat de scenograful lui Jerzy Grotowski devenea insuportabilă lipsa de milă a omului față de om. Martor al unor rituri crude, sălbătice, chinuitoare, obsedante, tu, spectator aflat în preajma țarcului, erăi disprețuit în calitatea ta de spectator. Un impuls adânc se construia în tine, de-a lungul *ritului* devenea o problemă, o întrebare. Spuneai: „Ce pot face pentru semenii mei?” erăi obligat să iei o atitudine. Fanatismul mesajului spectacolului declara cu febrilitate porunca de a fi Om. *Grotowski* biciuia comoditatea celui ce zace în istorie, în preajma istoriei. Nimeni nu-l iartă pe cel ce trece nepăsător pe lângă timpul său. Așa trebuie interpretat *șocul grotowskian*. Rușinea ce ți se trezește în suflet este obligatorie. Acesta este programul estetic al lui *Jerzy Grotowski*. Violența spectacolelor sale ține să înfioare în noi acea zonă a *nepăsării* în fața suferinței. Mă gândeam, în timp ce vedeam spectacolul, la preoții buddhiști de la Saigon care-și dădeau foc în timpul războiului din Vietnam. Asistând la dezvăluirea *țarcului secret*, țâșnind din întuneric spre lumină, suferința te copleșea. Ți se cerea milă și dreptate. Moralitatea incandescentă alimenta actul teatral cu resurse firești, dar neîntâlnite prea des. Responsabilitatea devenea o necesitate. Misterul se

Ryszard CIESLAK în *Prințul constant*

păstra intact. Cei zece spectatori care ne aflam în jurul țarcului, dacă am fi putut, l-am fi luat în brațe pe *Prințul Constant* și l-am fi eliberat de agresor. Și astăzi mă gândesc că, dacă noi, spectatorii, săream în țarc, chiar dacă spectacolul s-ar fi întrerupt, *Grotowski* ar fi fost pe deplin mulțumit. Aș spune că aceasta este dorința intimă sau secretă a fiecărui regizor. (pp. 58–59)

În *Britannicus* era prea multă estetică pentru ca stilul de mișcare să aducă naturalismul reacțiilor, dar ritualul era foarte influențat de spectacolul *Prințul constant* al lui Grotowski. Eu consider că prin *Rosmersholm* am adus în zona de cod teatral din țara noastră influența lui Grotowski. După mine, mulți colegi au folosit acest cod. (p. 174)

Există doi regizori foarte deosebiți, dar care mă înfioară prin fanatismul lor: Jerzy Grotowski și Lucian Pintilie. De multe ori mă gândesc la ei și caut sensul strădaniei lor. (p. 195)